

نظریات یادگیری الکترونیکی با تاکید بر نظریه استقلال

مریم فلاحی^{۱*}، مهدی کماسی^۲، خدیجه علی آبادی^۳

چکیده

مقدمه: اساس آموزش از راه دور بر استقلال یادگیرنده استوار است. فرایند یادگیری-یاددهی مستقل، سیستم آموزشی است که در آن هر یک از یادگیرندگان مستقل هستند و به وسیله زمان و مکان از معلمان خود جدا می‌شوند. به همین دلیل پژوهش حاضر به دنبال بررسی نظریات یادگیری الکترونیکی به طور کل می‌باشد ولی نقطه تمرکز خود را بر نظریه استقلال قرار داده است.

روش‌ها: پژوهش حاضر با روش تحلیل محتوای کمی انجام گرفته است و جامعه مورد پژوهش کلیه مقالات و اسناد چاپی و دیجیتالی هستند که در مورد یادگیری الکترونیکی، آموزش از راه دور، نظریات یادگیری الکترونیکی، نظریه استقلال و مطالعه مستقل و... بحث نموده‌اند که با کلیدواژه‌های مشخص در پایگاه اطلاعاتی گوگل اسکولار، مگیران، سیویلیکا و نورمگز در بازه زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ و ۱۹۹۰-۲۰۰۹ یافت شده‌اند. تعداد این اسناد ۳۶ کتاب و مقاله بوده است که بعد از محدود نمودن نتایج جستجو ۲۶ سند معتبر از آنها به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند.

یافته‌ها: آموزش از راه دور روشی است که مبتنی بر اصل خودآموزی بوده و در آن تهیه مواد آموزشی خودآموز از اهمیت بالایی برخوردار است. آموزش از راه دور در پی کسب استقلال و آزاد اندیشی و خود رأیی یادگیرنده است و حتی تکثرگرایی زبانی، علمی و فرهنگی را ترویج کرده و معتقد به پارادایم جهانی شدن می‌باشد. آزادی اندیشه، تفکر خلاقانه، مسئولیت‌پذیری و خود آفرینی از ویژگی‌های می‌باشند که آموزش از راه دور در پی تحقق آن‌ها بوده است.

نتیجه‌گیری: بر خلاف نظر برخی که معتقدند آموزش از راه دور نوعی بی‌انضباطی و هرج و مرج طلبی را رواج می‌دهد، در واقع آموزش از راه دور نوعی رویکرد فلسفی- تربیتی را ترویج می‌کند که معتقد به ایجاد تفکر انتقادی، استثمارزدایی، قبول تکثرگرایی علمی، مذهبی، زبانی، فرهنگی و فکری است. یادگیرنده مستقل با تجربیات و ادراکات خودنظارتی و خودهدایتی، متون خودآموز را تحلیل و دنیای اطلاعاتی که در آن زندگی می‌کند را می‌سازد. وی مدل‌های ذهنی خود را خلق می‌کند و بر حسب پیشینه دانشی و تجربیات متفاوت، برداشت متفاوت و منحصر بفردی از حقایق نسبت به دیگر یادگیرنده‌ها دارد.

کلمات کلیدی: یادگیری الکترونیکی، آموزش از دور، نظریه، نظریه استقلال.

مقدمه

نظام‌های مختلف مثل یادگیری رایانه محور، یادگیری برخط، یادگیری شبکه محور و آموزش تحت شبکه ارائه می‌گردد. اصطلاح یادگیری الکترونیک که توسط جی کراس، وضع

یادگیری الکترونیکی یکی از انواع آموزش از راه دور است و یکی از مهم‌ترین کاربرد فناوری اطلاعات است که در قالب

۱- دانشجوی دکتری، تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (*نویسنده مسئول)
آدرس الکترونیکی: falahi.maryam8@gmail.com

۲- باشگاه پژوهشگران جوان، واحد اهر، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران
آدرس الکترونیکی: mehdikomasi88@gmail.com

۳- دانشیار، تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
آدرس الکترونیکی: aliabadikh@atu.ac.ir

یادگیری می‌باشد. فناوری در یادگیری الکترونیکی برخلاف آموزش از راه دور، نه به عنوان پل ارتباطی بلکه به عنوان عامل اصلی انتقال دانش و مهارت وارد فرایند آموزش می‌شود؛ به عبارت روش‌تر یادگیری الکترونیکی لزوماً به معنی استفاده از منابع دیجیتال و فناوری‌های مربوط به آن، برای سهولت بخشیدن به فرایند تدریس نیست، بلکه به دست دادن تجربه یادگیری شخصی و جدیدی است تا یادگیرنده بتواند با گام‌های آهسته به توانایی‌های بالقوه خود پی ببرد و آنها را فعالیت بخشد. بلوم (۱۹۹۶) معتقد است که یادگیری الکترونیکی، روشی برای ایجاد پیوستگی بین آموزش‌های رسمی است که شکاف بین این نوع آموزش‌ها را در بین کارکنان میدانی و دانشکده‌ای پر می‌کند و بین کارکنان و موسسات مختلف همکاری ایجاد می‌نماید. می‌توان گفت که یادگیری الکترونیکی عبارت است از سازماندهی فرآیند یاددهی - یادگیری توسط یک موسسه (و نه یک معلم) از طریق انتخاب راهبردهای مناسب برای به کارگیری فناوری‌های آموزشی، سامانه‌های چندرسانه‌ای و فناوری اطلاعات و ارتباطات برای فراهم کردن تسهیلات یادگیری مستقل، خودارزیابی تحصیلی و برقراری ارتباط دو جانبه میان یاددهنده و یادگیرنده که به لحاظ زمانی و مکانی از یکدیگر جدا هستند (۲). نظام یادگیری الکترونیکی، در مقایسه با نظام آموزش سنتی از ویژگی‌های خاصی برخوردار است. متمرکز بودن، فراگیر محور بودن، فاصله زمانی و مکانی داشتن، فردگر بودن و مداومت آموزشی از ویژگی‌های این نظام می‌باشد (۳). پژوهش حاضر با تاکید بر یکی از ویژگی‌های اصلی یادگیری الکترونیکی تحت عنوان «استقلال یادگیرنده» و همچنین پرداختن به نظریه‌ای در این خصوص با عنوان «نظریه مطالعه مستقل» کار خود را انجام می‌دهد.

نظریه‌های یادگیری الکترونیکی

۱) نظریه تعامل

در حال حاضر، نظریه تعامل یکی از درهای آزاد و جذاب برای

شد، برای نخستین بار در سال ۲۰۰۱ جنبه‌ی همگانی به خود گرفت و به انواع آموزش‌هایی اشاره دارد، که از فناوری‌های اینترنت و اینترنت برای یادگیری استفاده می‌کنند. محیط یادگیری الکترونیکی از ابزارها و فناوری‌هایی تشکیل شده است، که ویژگی خاصی به این محیط می‌بخشد. برخی از این ویژگی‌ها، از محیط‌های یادگیری حضوری و آموزش‌های از راه دور سنتی متفاوت است. یادگیرنده با به کارگیری ابزارها و نرم افزارهای این محیط می‌تواند به صورت همزمان و ناهمزمان با یاددهنده و همکلاسی ارتباط برقرار کند، به منابع اطلاعاتی گوناگون دسترسی داشته باشد، به محتوای درسی در قالب‌های متنی، صوتی و تصویری دست پیدا کند و متناسب با موقعیت شغلی، سبک‌های یادگیری و ویژگی‌های فردی خود، در دوره‌های آموزشی شرکت نماید (۱). یادگیری الکترونیکی یکی از پیامدهای انقلاب صنعتی است که با بهره‌برداری از پیشرفت‌های سریع در حوزه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات نسبت به شکل ابتدایی خود که آموزش مکاتبه‌ای بود، راه تکاملی را طی کرده است. ارائه خدمات از راه دور، به کمک وسایل ارتباطی و نیز توجه اندیشمندان به ابعاد آموزشی و اجتماعی به آن چنان نتایج خوبی دست یافته است که امروزه، تقریباً تمام کشورهای جهان، اعم از پیشرفته و در حال پیشرفت به استفاده از آن روی آورده و یادگیری الکترونیکی را در مجموعه برنامه آموزشی خود قرار داده‌اند، به اعتقاد پریتن، مجریان یادگیری الکترونیکی، در ابتدا به دلیل نداشتن تجربه کافی، تمایلی برای ارائه دیدگاه‌های نظری برای یادگیری الکترونیکی نداشته‌اند. اعضا کمیته ترویج و گسترش آموزش، تلاش خود را صرف تدوین برنامه‌های اجرایی و کسب تجارب لازم معطوف داشتند، چرا که سیاست برنامه‌ریزان یادگیری الکترونیکی این بود، که قابلیت نظام را در میدان عمل کشف و توانایی آن را در حین عمل تجربه کنند (۲). در یک تعریف کلی یادگیری الکترونیکی استفاده از فناوری شبکه (برای مثال اینترنت) به منظور طراحی، تحویل درس و اجرای محیط آموزشی به منظور تحقق و استمرار

بنیادی تحت تاثیر قرار داده است. (۷).

(۳) نظریه فاصله مبادلاتی

در سال ۱۹۸۶، مور نظریه فاصله مبادلاتی را مطرح کرد. برنامه‌های یادگیری الکترونیکی از نظر مور Moore (۱۹۹۰)، بر دو مولفه استقلال یادگیرنده و فاصله مبادلاتی اشاره به سه مفهوم ساختار محتوای آموزشی، گفت‌وگوی یاددهنده - یادگیرنده و استقلال عمل یادگیرنده دارد. از آنجایی که یکی از ویژگی‌های اساسی یادگیری الکترونیکی، جدایی زمانی و مکانی یاددهنده - یادگیرنده است و برای پر کردن این جدایی، مور از مفهوم فاصله مبادلاتی در این حوزه استفاده کرده و می‌گوید، اگر محتوای یادگیری الکترونیکی، دارای ساختار غنی و بالایی باشد، گفت‌وگوی میان یاددهنده - یادگیرنده، کاهش و فاصله مبادلاتی بین یاددهنده - یادگیرنده افزایش یافته و به همان میزان بر استقلال یادگیرنده نیز افزوده می‌شود (۱۱). در این نظریه ویژگی مهم یادگیری الکترونیکی جدایی معلم و شاگرد نیست، بلکه مفهوم تبادل نوعی ارتباط بین یادگیرنده و یاددهنده را تعریف می‌کند که به زمان و یا مکان وابسته نیست. این مطلب به ارتباط متقابل بین افراد، محیط و الگوی رفتاری در یک موقعیت اشاره دارد (۶).

(۴) نظریه کنترل

بنا به نظر گریسون و مایرا بیتون، مفهوم استقلال یادگیرنده به تنهایی برای بیان ویژگی‌های اساسی تعامل کافی نیست، بلکه باید به مفهوم کنترل که برقرارکننده تعادل بین تعامل یاددهنده، یادگیرنده و محتوای است، کمک می‌کند. مفهوم کنترل بیشتر اشاره به یادگیرنده و توانایی‌های او دارد، به عبارتی در فرایند یاددهی یادگیری اگر یادگیرنده استقلال داشته باشد، یاددهنده کنترل کمتری بر رفتار یادگیری او خواهد داشت. اما اگر یادگیرنده استقلال کمتری داشته باشد، یاددهنده بر رفتار یادگیری او کنترل بیشتری خواهد داشت. بنابراین بین استقلال یادگیرنده

کارشناسان زبده‌ی یادگیری الکترونیکی است (۴). هالمبرگ (Halmburg) نظریه تعامل در یادگیری الکترونیکی را به طور رسمی بیان کرد و معتقد بود که در نظام یادگیری الکترونیکی قسمت عمده آموزش و یادگیری از طریق تعامل یاددهنده - یادگیرنده - محتوا صورت می‌گیرد و این تعامل به وسیله ارتباط ساختگی از راه محتوای از پیش تولید شده و خودخوان، ارتباطات و احساسات شخصی یادگیرنده و یاددهنده انگیزه بالاناشی از شرکت فعال در فرآیند یاددهی - یادگیری و روابط عاطفی میان یاددهنده - یادگیرنده مشخص می‌گردد. برای ایجاد تعادل در نظام آموزشی حداقل سه عنصر یادگیرنده، یاددهنده، محتوا نیاز است: تعامل یادگیرنده - یادگیرنده، یادگیرنده - یاددهنده؛ یادگیرنده - محتوا؛ اما در پیشرفته‌ترین نوع تعامل علاوه بر سه نوع اولیه تعامل یاددهنده - یادگیرنده، یاددهنده - محتوا و محتوا - محتوا نیز نیاز است (۵).

(۲) نظریه صنعتی شدن

در مقایسه با سایر جنبه‌های زندگی اجتماعی، آموزش‌های رسمی کمتر تحت تاثیر فرآیند صنعتی شدن قرار گرفته است، غیر از یادگیری الکترونیکی که از آغاز، ارتباط خاصی با تحول صنعتی و اصول صنعتی شدن داشته است. یکی از تاثیرگذارترین نظریه‌های یادگیری الکترونیکی، نظریه تولید صنعتی پیترز است. پیترز (Peters)، یادگیری الکترونیکی را روشی برای انتقال دانش، مهارت و نگرش‌های منطقی دانست. او فرآیند یاددهی - یادگیری نظام یادگیری الکترونیکی را به صنعت و تولیدات صنعتی تشبیه کرده است و می‌گوید: همان‌طور که در صنعت به دنبال تولید انبوهیم، در یادگیری الکترونیکی نیز در پی پذیرش و دانش‌آموختگی تعداد بسیاری از یادگیرندگان هستیم (۶). پیترز تلاش کرد تا با به کار بردن برخی از اصول صنعتی و اقتصادی، مبانی تحلیل یادگیری الکترونیکی را از مبانی تحلیل آموزش سنتی جدا سازد. از نظر او صنعتی شدن پدیده‌ای است، که تمام جنبه‌های زندگی انسان را به طور

سلسله ساختارهای نظام آموزشی می‌داند. البته باید گفت یادگیرنده در فرایند یاددهی یادگیری مستقل عمل می‌کند. اما در مواقع ضروری از یاددهنده به عنوان راهنما و هدایتگر استفاده می‌کند. شاید همین مسئولیت پذیری، استقلال عمل، خود جستجوگری، خود اکتشافی، نتیجه جدایی یادگیرنده از یاددهنده باشد که آن هم نتیجه ورود فناوری‌های جدید ارتباطی به جای برخورد عاطفی و رو در روی آموزش مرسوم باشد. با ورود فناوری‌های جدید ارتباطی از جمله کامپیوتر، اینترنت، اکسترانت، تله نت، ویدئو کنفرانس در فرایند یاددهی یادگیری از یاددهنده محوری به یادگیرنده محوری با تاکید بر مرکزیت آفرینی او گرایش داشته و تبیین کننده استقلال و تبیین هدف استقلال در تعیین روش‌های تدریس و مطالعه و استقلال در شیوه‌های ارزیابی است (۱۰).

روش‌ها

این نوشتار، مطالعه‌ای مروری و توصیفی بر اساس بررسی اقدامات عملیاتی و پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه نظریه‌های آموزش از راه دور با تاکید بر نظریات یادگیری الکترونیکی و بالاخص نظریه یادگیری مستقل می‌باشد. برای این مطالعه از کلید واژه‌های مشخص و مرتبط با عنوان پژوهش استفاده شد و در محتوای پایگاه‌های اطلاعاتی مگیران Magiran، اس آی دی SID، ایرانداک Irandoc، سیویلیکا CIVILICA، گوگل اسکولار Google Scholar، اسکوپوس Scopus، تریپ دیتابیس Trip database، ای اس ای ISI، اس سی آی SCI، نورمگز Noormags جستجو صورت گرفت. پژوهش حاضر باروش تحلیل محتوای کمی انجام گرفته است و جامعه مورد پژوهش کلیه مقالات و اسناد چاپی و دیجیتالی هستند که با کلیدواژه‌های فارسی: یادگیری الکترونیکی، نظریه یادگیری الکترونیکی، تعاریف یادگیری الکترونیکی، یادگیری مجازی، آموزش از دور، رویکرد یادگیری مستقل، ویژگی‌های یادگیرنده مستقل و کلیدواژه‌های لاتین: E-Learning

و کنترل یاددهنده یک ارتباط منطقی در آموزش از دور وجود دارد. پس باید در آموزش از دور علاوه بر توجه به استقلال یادگیرنده، به کنترل میزان رفتار یاد دهنده در فرایند یاددهی یادگیری نیز توجه شود (۸).

(۵) نظریه یادگیری مستقل

بسیاری بر این باورند چارلز ودمایر (Charles Wedemayer)، پدر یادگیری الکترونیکی در آمریکا، از مفهوم آموزش مکاتبه‌ای فاصله گرفت و بحث مطالعه یا آموزش مستقل را بر جسته کرد. دیدگاه چارلز و ده مایر که هم بر تئوری و هم عمل استوار است، انتقال مسئولیت‌ها از یاددهنده و سازمان آموزش دهنده رابه فراگیر می‌دهد. وید Weed، ویژگی بنیادی یادگیری الکترونیکی را تاکید بر استقلال و آزادی اندیشه یادگیرنده می‌داند و معتقد است که یادگیرنده باید در مرکزیت یادگیری قرار گیرد. مفهوم استقلال آموزشی از نظر ویدمیر اشاره به چند ویژگی دارد: (۱) قابلیت اجرا و تحقق آموزش در هر مکان و زمانی که دانشجو حضور دارد (۲) مسئولیت پذیری شخص یادگیرنده در فرایند یاددهی - یادگیری (۳) قابلیت انطباق با توانایی‌های فردی (۴) یادگیری به عنوان امری درونی و شخصی قلمداد می‌شود که یادگیرنده به دلخواه خود می‌تواند درسی را به آغاز یا پایان برساند. نظریات او بر آزادی و حق انتخاب فراگیر و برقراری عدالت و میزان دسترسی به آموزش استوار است. ویدمیر ویژگی بنیادی آموزش از دور را تاکید بر استقلال و آزادی اندیشه یادگیرنده می‌داند و معتقد است که یادگیرنده باید در مرکزیت یادگیری قرار بگیرد. علاوه بر ویدمیر معروفترین نظریه پرداز حوزه مطالعات مستقل در نظام آموزش از دور مایکل مور طراح اولین مجله دانشگاهی آموزش از دور است (۹). بر اساس دیدگاه مور برنامه‌های آموزش از دور بر پایه دو اصل استقلال یادگیرنده و جدایی (بین یاددهنده و یادگیرنده استوار است. مور اساس نظام آموزش از دور را یکی تعامل یاددهنده و دیگری سطوح نیازهای یادگیرنده در

که دارای قانون و قواعد خاص خود بوده، از اصولی پیروی می‌نماید (۴). بر خلاف نظر برخی که معتقدند آموزش از راه دور نوعی بی‌انضباطی و هرج و مرج طلبی را رواج می‌دهد، در واقع آموزش از راه دور نوعی رویکرد فلسفی-تربیتی را ترویج می‌کند که معتقد به ایجاد تفکر انتقادی، استثمارزدایی، قبول تکثرگرایی علمی، مذهبی، زبانی، فرهنگی و فکری است (۱۲). ویژگی‌های یادگیری الکترونیکی؛ متمرکز بودن، فراگیر محور بودن، اصل یادگیری در حد تسلط یا تسلط محوری، فردگرایی و مداومت آموزش (۱۳).

ویژگی‌های یادگیرندگان برای موفقیت در یادگیری الکترونیکی

برخی از ویژگی‌هایی که یادگیرندگان باید داشته باشند تا در یادگیری الکترونیکی موفقیت حاصل کنند، عبارتست از:

- برخورداری از مهارت‌های مدیریت کار
- برخورداری از مهارت‌های مدیریت زمان
- انگیزه خواندن، نوشتن و مشارکت فعالانه در فعالیت‌های درسی
- اختصاص ۱۲ ساعت کاری در هفته در سه نوبت برای یادگیری موثر
- قابلیت انعطاف در استفاده از مسائل فناوری اطلاعات (۱۴).
- پیش‌قدم بودن به جای اتلاف وقت
- قابلیت یادگیری با استفاده از مطالب چاپی
- توانایی یادگیری به طور مستقل و گروهی
- خودداری نکردن از طرح سوال، هنگامی که مطلبی را درک نمی‌کند
- دانش کار با رایانه، اینترنت و متعلقات آن
- دارا بودن مهارت‌های رایانه‌ای در حد مطلوب (۶).

نظریه مطالعه مستقل، آزادی رأی یادگیرنده

ویدمیر ویژگی بنیادی آموزش از راه دور را تأکید بر استقلال

E-Learning Theory, E-Learning Definitions, Virtual Learning, Distance Education, Independent Learning Approach, Independent Learner Characteristics شدند. تعداد این اسناد ۳۶ کتاب و مقاله در بازه زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ و ۱۹۹۰-۲۰۰۹ بوده است که بعد از محدود نمودن نتایج جستجو بر اساس مشابهت برخی منابع با هم و همپوشی بعضی منابع دیگر، و همچنین قرار نگرفتن تعدادی از پژوهش‌ها در راستای هدف پژوهش حاضر، ۲۶ سند معتبر از آنها به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. جهت واریسی پژوهش‌های انتخابی به عنوان نمونه، ابتدا مقالات از نظر اهداف، روش کار و نتایج دسته بندی شدند و نتایج آنها با هم مقایسه و شباهت و تفاوت‌های آنها از این نظر با هم مورد مطالعه قرار گرفت.

یافته‌ها

در دهه‌های اخیر، رویکردهای سنتی یادگیری و تدریس با ظهور فناوری‌های نوین مانند چندرسانه‌ای‌ها، فرارسانه‌ای‌ها و ارتباط از راه دور دچار تغییر و تحول اساسی شده است. با ورود فناوری‌های کمکی به ویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات در نظام آموزشی در کلیه دوره‌ها و سطوح تحصیلی، شاهد تحولات چشمگیری در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه بوده‌ایم. فناوری اطلاعات و ارتباطات مجموعه‌ای از سخت‌افزار، نرم‌افزار و فکرافزار است که گردش و بهره‌برداری از اطلاعات را امکان‌پذیر می‌سازد (۱۱). از نتایج ورود این فناوری به نظام آموزشی، مفهوم آموزش از راه دور است. این نظام آموزشی در مسیر تکامل خود، ابتدا به معنی مطالعه مکاتبه‌ای، مطالعه مستقل، مطالعه بیرونی، یادگیری و تدریس از راه دور بود اما بعدها در قالب آموزش الکترونیکی، آموزش توزیعی، یادگیری مجازی، یادگیری رایانه‌ای، یادگیری اینترنتی، آموزش شبکه‌ای و آموزش مبتنی بر وب نمایان گشت. آموزش از راه دور نوعی آموزش باز و غیررسمی است

که استقلال یادگیرنده در محیطی آزاد و غیر رسمی است و به همین دلیل جذابیت خاص خود را دارد. زمانی که این مطلب را در محیط‌های رسمی به کار می‌بریم بدین معنی است که از آموزش معلم محور به سمت یادگیرنده رفته ایم. یکی از مشکلات حاشیه‌ای استقلال یادگیرنده کمبود رشد و پیشرفت مفاهیم است. یادگیرنده از دور مستقل است و با تجربیات و ادراکات خود نظارتی و هدایتی، متون خود آموز را تحلیل و دنیای اطلاعاتی که در آن زندگی می‌کند را می‌سازد. وی مدل‌های ذهنی خود را خلق می‌کند و بر حسب پیشینه دانشی و تجربیات متفاوت، برداشت متفاوت و منحصر به فردی از حقایق نسبت به دیگر یادگیرنده‌ها دارد. او دریافت‌کننده، برهم زننده و سازنده دانش، اطلاعات و حقایق است. ذهن یادگیرنده مانند یک صافی مانند اطلاعات دریافتی را از خود عبور داده و به واقعیتی منحصر به فرد دست یابد. اساس آموزش از دور بر استقلال یادگیرنده استوار است (۱۹).

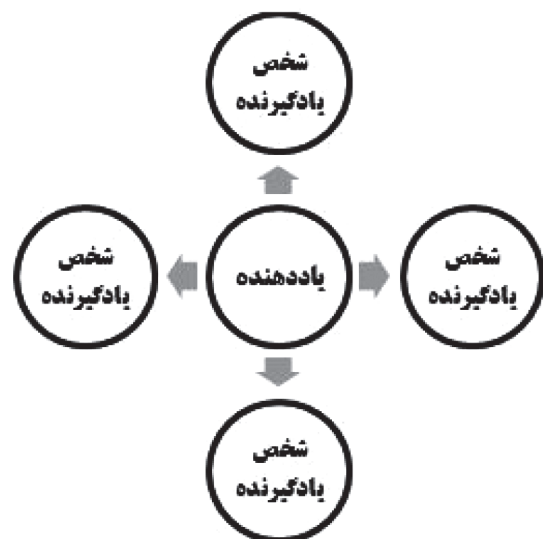
صفات یادگیرنده مستقل

از پیش برنامه‌ریزی می‌کند. برنامه و هدف از پیش تعیین شده دارد، او معمولاً یک نقشه می‌کشد، مدت طولانی آن را اصلاح می‌کند و تا زمانی که به نتیجه نرسد آن را رها نمی‌کند، از زمان خود حداکثر استفاده را می‌نماید، از خواندن، گوش دادن، بحث کردن و نوشتن لذت می‌برد، مغز او برای یادگیری مطالب جدید باز است، از پرسیدن، امتحان دادن و تحلیل مطالب لذت می‌برد، از درگیری با مسائل متفاوت نمی‌ترسد، دائماً در حال توسعه مهارت‌های خود می‌باشد، به صورت مشارکتی با دیگران کار می‌کند اما بیشتر از مستقل بودن در یادگیری لذت می‌برد (۲۰). قابلیت اجرا و تحقق آموزش در هر مکان و زمانی که دانشجو حضور دارد، شخص یادگیرنده در فرایند یاددهی - یاگیری مسئولیت‌پذیر است، یادگیری با فعالیت دانش‌آموزان انجام می‌شود، طراحی و باز تولید دوره‌ها و دروس با توجه به تفاوت‌های فردی، سبک‌های یادگیری

و آزادی اندیشه یادگیرنده می‌داند و معتقد است که یادگیرنده باید در مرکزیت یادگیری قرار گیرد. چنانچه در شکل ۱ پیداست، در محیط آموزشی معلم محور، این یاددهنده است که در مرکزیت یادگیری قرار دارد اما در نظریه مطالعه مستقل، آزادی رأی ویدمیر، کاملاً عکس این قضیه صادق است و محیط یادگیری، شخصی است (۱۵).

با ورود فناوری‌های جدید ارتباطی از جمله کامپیوتر، اینترنت، تله نت، ویدئو کنفرانس و... در فرایند یاددهی - یادگیری، این فرایند از یاددهنده محوری به یادگیرنده محوری با تأکید بر مرکزیت یادگیرنده در حرکت بوده و تبیین‌کننده استقلال در تعیین روش‌های تدریس، مطالعه و شیوه‌های ارزشیابی است (۱۷).

استقلال یادگیرنده از دور یکی از مفاهیم قدیم و بنیادی در نظریه‌های یادگیری الکترونیکی است. در نظریه تبادل از راه دور نیز مفهومی بنیادین است. یادگیرنده مستقل را کسی می‌داند که می‌تواند به تنهایی و بدون نیاز به دخالت فرد دیگری با موضوع درسی مواجه شود (۱۸). یادگیرنده بالذات مفهوم جذابی است. به همین دلیل است که این مفهوم مورد توجه رشته‌های زیادی از قبیل پرستاری، آموزش پزشکی و تجارت و... بوده است. مهمترین مساله به این مربوط است

شکل ۱- فرایند یاددهی - یادگیری معلم محور (۱۶)

است. آموزش از راه دور در پی کسب استقلال و آزاد اندیشی و خود رأیی یادگیرنده است و حتی تکثرگرایی زبانی، علمی و فرهنگی را ترویج کرده و معتقد به پارادایم جهانی شدن می‌باشد. آزادی اندیشه، تفکر خلاقانه، مسئولیت‌پذیری و خود آفرینی از ویژگی‌های می‌باشند که آموزش از راه دور در پی تحقق آن‌ها بوده و سعی در برآوردن نیازهای یادگیرندگان عصر فناوری اطلاعات و ارتباطات دارد (۲۳).

اساس آموزش از راه دور بر استقلال یادگیرنده استوار است. فرایند یادگیری-یاددهی مستقل، سیستم آموزشی است که در آن هر یک از یادگیرندگان مستقل هستند و به وسیله زمان و مکان از معلمشان جدا می‌شوند. بنابراین ارتباط میان آن‌ها از طریق نوشتن و یا هر رسانه دیگری انجام می‌شود. فرایند یاددهی-یادگیری مستقل از سه زیرسیستم تشکیل شده است: یادگیرنده، یاددهنده و روش ارتباطی (۲۴). درک و فهم سیستم یادگیرنده، نیاز به درک مفهوم یادگیرنده مستقل دارد. یادگیرنده مستقل کسی است که می‌تواند به تنهایی و بدون نیاز به دخالت فرد دیگری با موضوع درسی مواجه شود. استقلال یادگیرنده در محیطی آزاد و غیر رسمی است و به همین دلیل جذابیت خاص خود را دارد. زمانی که این مطلب را در محیط‌های رسمی به کار می‌بریم بدین معنی است که آموزش از معلم محوری به سمت یادگیرنده محوری می‌رود. یادگیرنده مستقل با تجربیات و ادراکات خود نظارتی و خودهدایتی، متون خودآموز را تحلیل و دنیای اطلاعاتی که در آن زندگی می‌کند را می‌سازد. وی مدل‌های ذهنی خود را خلق می‌کند و بر حسب پیشینه دانشی و تجربیات متفاوت، برداشت متفاوت و منحصر بفردی از حقایق نسبت به دیگر یادگیرنده‌ها دارد. او دریافت‌کننده، برهم‌زننده و سازنده دانش، اطلاعات و حقایق است. ذهن یادگیرنده مانند یک صافی است که اطلاعات دریافتی را از خود عبور داده و به واقعیتی منحصر به فرد دست می‌یابد (۲۵ و ۲۶).

و شناختی یادگیرنده (تدریس فردی شده می‌باشد)، محیط یادگیری شخصی شده باعث سهولت یادگیری یادگیرندگان می‌شود، یادگیری به عنوان امری درونی و شخصی قلمداد می‌گردد که یادگیرنده به دلخواه خود می‌تواند درسی را آغاز کند و به پایان برساند، فرایند یاددهی-یادگیری از طریق نوشتن و دیگر رسانه‌ها انجام می‌شود، یادگیرندگان فرصت بیشتری در انتخاب دروس، نحوه ارائه دروس و روش‌های تدریس دارند، یاددهنده نقش هدایتی و مساعدتی دارد، برای عملکرد بهتر تدریس، روش‌ها و ابزارهای ارتباطی جمعی مؤثر و کارآمد به کار برده می‌شود (۲۱).

بحث و نتیجه‌گیری

آموزش از راه دور برای تبدیل شدن به یک نظام آموزشی نوین، باید دارای پایه‌های نظری و نظریه‌پردازی باشد. به همین دلیل کسانی به ارائه نظریه‌هایی در باب آموزش از راه دور مبادرت کرده‌اند که موجب قوام و قدرت این نظام آموزشی جدید شده است. یکی از این افراد ویدمیر است که نظریه مطالعه مستقل، آزادی رأی یادگیرنده را مطرح کرده است (۲۲). همچنین درک و فهم سیستم یاددهنده، نیاز به درک تغییر مفهوم سنتی تدریس به مفهوم نوین آموزش دارد. در نظام آموزش سنتی، یاددهنده نقش اصلی را در فرایند آموزش و یادگیری ایفا می‌کند. اوست که تعیین می‌کند یادگیرنده چه چیزی را یاد بگیرد، چگونه یاد بگیرد و چه زمانی به یادگیری پردازد. اما در نظام آموزش نوین، یاددهنده، هدایت‌گر و تسهیلگر فرایند آموزش و یادگیری و راهنمای یادگیرندگان است و یادگیرندگان می‌توانند از او به عنوان منبع اطلاعاتی استفاده نمایند و در نهایت جهت درک و فهم روش ارتباطی نیز ما نیاز به درک مفهوم آموزش از راه دور داریم که پیش از این در مورد آن به بحث پرداختیم. آموزش از راه دور روشی است که مبتنی بر اصل خودآموزی بوده و در آن تهیه مواد آموزشی خودآموز از اهمیت بالایی برخوردار

References

- ۱- اصنافی امیررضا. بهره‌گیری از قابلیت‌های وب ۲ در آرشوها: یک اثر مرجع عملی. مجله کتاب ماه کلیات. ۱۳۹۱؛ ۵(۱۶): ۳۳-۳۵.
- ۲- بابائی محمود. مقدمه‌ای بر یادگیری الکترونیکی. تهران: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران. نشر چاپار؛ ۱۳۹۴.
- ۳- بوشهریان امید، رضایی محمدصادق. ارائه معماری نوینی مبتنی بر هستی‌شناسی جهت ایجاد خودکار مسیر آموزشی الکترونیک در محیط سرویس‌گرا. ششمین کنفرانس ملی و سومین کنفرانس بین‌المللی یادگیری و آموزش الکترونیک؛ ۱۳۹۰.
- ۴- مومنی راد اکبر. بررسی کیفیت رشته فناوری اطلاعات دوره آموزش الکترونیک دانشگاه خواجه نصیرالدین طوسی بر اساس استانداردهای آموزش الکترونیک. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۱۳۸۸.
- ۵- محمدجانی ابراهیم، زارعی زوارکی اسماعیل، مفیدی فرخنده. بررسی جایگاه شهروند الکترونیک در کتاب کار و فن‌آوری پایه ششم ابتدایی. فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی. ۱۳۹۲؛ ۳(۳): ۷۱-۸۸.
- ۶- فلاحی مریم. مقایسه مهارت‌های اجتماعی و انگیزش پیشرفت تحصیلی دانشجویان نظام آموزش حضوری و الکترونیک. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۱۳۹۴.
- ۷- فرح‌الهی مهران، زارع حسین، هرمزی، محمود. یادگیری از دور در عصر اطلاعات و ارتباطات. تهران: دانشگاه پیام نور؛ ۱۳۹۰.
- 8- Anderson T. Modes of interaction in distance education: Recent development and research question; 2010.
- ۹- اندرسون تری، الومی فتی. یادگیری الکترونیک از تئوری تا عمل. مترجمین عشرت زمانی و امین عظیمی. تهران: موسسه توسعه فناوری اطلاعات آموزشی مدارس هوشمند؛ ۱۳۸۶.
- ۱۰- حسینی علی. مجموعه مقالات آموزش از راه دور. موسسه آموزش از راه دور؛ ۱۳۸۵.
- 11- Moor M. Background and overview of contemporary American distance press. Contemporary issues American distance; 1990.
- 12- Huang, R. Factors That Influence Online Learning Intent To Continue In An Online Graduate Program. Un Published Dissertation. Louisiana State University; 2013.
- ۱۳- فرح‌الهی مهران، ده‌باشی شریف فروزان. رشد آموزش از راه دور در ایران و جهان. تهران: دانشگاه پیام نور؛ ۱۳۸۹.
- ۱۴- طالب‌زاده محسن، حسینی سید علی. آموزش از راه دور؛ رهیافتی نوین در آموزش و پرورش ایران بررسی اثربخشی مراکز آموزشی از راه دور و برنامه‌های آموزشی و درسی آنها در مقطع متوسطه. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی. ۱۳۸۶؛ ۶(۱۹): ۷۳-۹۲.
- ۱۵- صالحی نازیلا. بررسی تطبیقی و تحلیل آموزش الکترونیک در نظام آموزش عالی کشورهای استرالیا، هند و ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۱۳۸۹.
- ۱۶- شهسواری اصفهانی سکینه، مصلی نژاد لیلی، سبحانیان سعید. مقایسه تأثیر استفاده از دو روش آموزش مجازی و سنتی بر مهارت‌های قابلیت‌مدار دانشجویان. مجله پزشکی هرمزگان. ۱۳۸۹؛ ۳(۱۴): ۱۸۴-۱۹۰.
- ۱۷- تقی‌زاده، محمداحسان. مقایسه آموزش الکترونیک و غیرالکترونیک در پیش‌بینی تغییرات خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه پیام نور. رساله دکتری. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۱۳۸۷.
- ۱۸- ترنتین گاکلیمو. یادگیری مشارکتی مبتنی بر شبکه. ترجمه مریم فلاحی و متین قاسمی سامنی. اهواز: پژوهندگان راه دانش؛ ۱۳۹۴.
- ۱۹- کشاورز محسن، رحیمی محسن، اسماعیلی زهره. بررسی میزان تأثیر یادگیری الکترونیک بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. فصلنامه علمی دانشگاه علوم پزشکی تربیت حیدریه. ۱۳۹۲؛ ۲(۱): ۲۱-۲۲.
- 20- Marsap A, Narin M. The Interation Of Distance Learning Via Internet And Face To Face Learning: Why Face To Face Learning Is Required In Distance Learning Via Internet? Procedia Social And Behavioral Sciences. 2009; 1(4): 2871-2878.
- ۲۱- تاج‌الدین سیدضیالدین، نعمتی سرخی محبوبه. بررسی تأثیر آموزش از طریق رایانه در مقایسه با روش سنتی بر میزان یادگیری زبان آموزان غیرفارسی زبان. پژوهش‌نامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان. ۱۳۹۱؛ ۱(۱): ۱۰۱-۱۲۲.
- ۲۲- کلارک آلسن. مهارت‌های یادگیری الکترونیک. ترجمه: رضوان حکیم‌زاده و سید امین موسوی، تهران: انتشارات آبیژ؛ ۱۳۹۲.
- 23- Clark CR, Mayer RE. E-Learning And The Science Of Instruction. Sanfrancisc: Jossey- Bass Pfeiffer; 2008.
- ۲۴- ابراهیم‌آبادی حسین. مقایسه تأثیر دو روش آموزش از طریق وب و آموزش به روش سنتی (سخنرانی) بر یادگیری و انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال دوم دبیرستان مفید شهر تهران. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۱۳۸۷.
- ۲۵- رستمی نژاد محمدعلی. مدل هوشمند برای پیش‌بینی میزان موفقیت دانشجویان در یادگیری الکترونیک. پایان‌نامه دکتری. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۱۳۹۲.
- ۲۶- ابراهیم‌زاده عیسی. ضرورت رویکرد به نظام آموزش باز و از راه دور و استفاده از فناوری‌های نوین در سازماندهی فرآیند یادگیری - یاددهی پیک نور؛ ۱۳۹۳؛ ۳(۱): ۹-۳.

e-Learning Theories with Emphasis on Independence Theory

Khadijeh aliabadi¹, Maryam Falahi^{2*}, Mehdi Komasi³

Abstract

Introduction: The basis of distance learning rests on the independence of the learner. The independent learning-teaching process is an educational system in which each learner is independent and separated from their teacher by time and place. Hence the present study seeks to examine E-learning Theories in general, but focuses on Independence Theory.

Methods: The present study was conducted using quantitative content analysis and the research population is all printed and digital papers and documents which have discussed e-learning, distance learning, e-learning Theories, Independence Theory and independent study and etc. which have been found with specific keywords in databases such as Google Scholar, Magiran, Civilica and Noormags in the time span of 1385-1394 and 1990 -2009. These documents consisted of 36 books and articles which have been reduced to 26 valid documents as research samples after restricting the search results.

Results: Distance learning is a method based on the principle of self-learning in which the preparation of self-taught teaching materials is of great importance. Distance learning seeks to achieve independence, freethinking and obstinacy of the learner and even promotes linguistic, scientific and cultural pluralism and believes in the paradigm of globalization. Freedom of thought, creative thinking, responsibility and self-creation are attributes that distance learning has sought to achieve.

Conclusion: Contrary to the view of those who believe that distance learning promotes a kind of indiscipline and chaos, distance education actually promotes a philosophical-educational approach that believes in creating critical thinking, destroying exploitation and accepting scientific, religious, linguistic, cultural and intellectual pluralism. An independent learner with self-observational and self-control experiences and perceptions, analyzes self-taught texts and constructs the information world in which they live. They create their own mental models and, based on different knowledge and experiences, they have different and unique understanding of the facts than other learners.

Keywords: e-Learning, Distance Learning, Theory, Independence Theory

1- Associate professor, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: aliabadikh@atu.ac.ir

2- (*Corresponding Author) Ph.D student, Instructional Technology, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
E-mail: falahi.maryam8@gmail.com

3- Young Researchers Club, Abhar Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran. E-mail: mehdikomasi88@gmail.com